

Utdanning

Tyskland løfter frem ung innvandrerelite

Tysk partnerskap mellom stiftelser, næringsliv og det offentlige lykkes med satsing på gløgge innvandrerungdommer • Elite av innvandrere blir rollemodeller og bedrer integreringen • Stortingsrepresentant Saera Khan foreslår spleiselag for tilsvarende prosjekt i Norge

Behovet for nytenking om integrering av minoritetsbarn og -ungdom er akutt i hele Vest-Europa. Tyske Hertie-Stiftung sitter på et suksesskonsept. Med målrettet satsing på begavede og engasjerte ungdommer med innvandrerbakgrunn er stiftelsen godt på vei mot sitt ambisiøse mål – å skape en ny elite i Tyskland.

Hovedmålet med START-prosjektet er å hjelpe skoleflinke og samfunnsengasjerte innvandrerungdommer fra økonomisk vanskelige kår frem til avsluttende eksamen på videregående skole. Midlene er stipender, penger til PC, kursing på høyt nivå og intensiv oppfølging. Ideen er at flere rollemodeller vil gi integreringen av minoriteter et skyv i riktig retning.

Prosjektet begynte beskjedent i 2002, med utdeling av 20 stipender i delstaten Hessen der Hertie-stiftelsen hører hjemme (se tekstboks). Motivasjonen var å lage et supplement til andre integreringsprosjekter, som nesten alle sammen rettet seg mot vanskeligstilte unge, kriminalitet og narkotikamisbruk. «Det fantes ingen prosjekter som siktet seg inn mot potensial og begavelse. Mot lovende ungdommer som kunne bli fyrtårn for andre. Dem ville vi satse på,» sier prosjektleder **Kenan Önen** i Hertie-Stiftung til Mandag Morgen.

I dag er START nær landsdekkende i Tyskland med over 400 stipendiater i alderen 14 til 18 år, og er i ferd med å vekke internasjonal oppsikt. Den første utenlandske avleggeren er under etablering i Østerrike.

Dette er Hertie-Stiftung

Den allmenntilgjengelige Hertie-stiftelsen – Gemeinnützige Hertie-Stiftung – er en av Tysklands største, med en formue på 800 millioner euro. Hvert år deles 20 millioner euro ut til ulike formål. Stiftelsen ble grunnlagt av eieren av varehuskjeden Hertie **Georg Karg**. I dag konsentrerer Hertie-stiftelsen seg om tre satsingsområder: internasjonal forståelse, demokratibyggning og integrering samt nevrovitenskap. START, som er omtalt i denne artikkelen, er ett av flere integreringsprosjekter. Et annet er språkopplæring i barnehager.

Underveis har stiftelsen utviklet en særegen organisasjonsmodell. Over 80 partnere deltar nå i prosjektet. Blant dem er 40 andre stiftelser, de tyske delstatenes utdanningsmyndigheter, skoler, bedrifter og privatpersoner. Mye av finansieringen står nå de andre stiftelsene for.

Satsingen på rollemodeller er en helt riktig måte å styrke integrering på, mener stortingsrepresentant **Saera Khan** (Ap). Hun mener norske krefter bør la seg inspirere direkte av START-prosjektet. «Prosjektet burde adopteres i Norge og være et spleiselag mellom det offentlige og næringslivet. Dette kunne være et kjempespennende prosjekt mellom arbeidstakerorganisasjonene, næringslivet, politikerne og skolen,» sier Khan til Mandag Morgen.

START-prosjektet kan gi inspirasjon både til utforming av tiltak for integrering og til selve organiseringen av initiativer med utspring i det sivile samfunn, viser Ukebrevets analyse:

- **Gir begavede sjansen:** Ungdommer med innvandrerbakgrunn har like gode evner som sine medelever, men språkproblemer og dårlig økonomi svekker mulighetene. START-stipend kan gi dem det avgjørende ekstra de trenger for å lykkes.
- **Rollemodeller er effektive:** Stipendiatene blir kjente skikkelser i sine lokalmiljøer og minoritets-samfunn. Interessen for utdanning og positivt samfunnsdeltakelse øker.
- **Stiftelse som ideskaper:** Mange prosjekter som blir satt i gang av frivillige organisasjoner og stiftelser, når ikke kritisk masse og blir kortvarige. START viser at en stiftelse kan utløse et omfattende og robust partnerskap mellom mange samfunnsaktører.

Små midler, stor effekt

Hertie-stiftelsen valgte en vid definisjon av begrepet innvandrerbakgrunn. Både flyktninger, nylig innvandrede og ungdommer som er vokst opp i Tyskland er kvalifisert til å søke START-stipendet,

så lenge de har en ikke-tysk familiebakgrunn. Blant annet er mange andregenerasjons tyrkiske ungdommer stipendiater.

Under 10 prosent av ungdommer med innvandrerbakgrunn tar det tyske Abitur, som i Norge omtrent tilsvarer eksamen fra allmennfaglig studieretning på videregående skole. 25-30 prosent av etnisk tyske ungdommer tar Abitur. «Innvandrer-ungdommer er jo ikke dummere, men de har et dårligere utgangspunkt,» sier Kenan Önen. Han har selv førstehånds erfaring med integrering. Önen var åtte år gammel da familien flyttet fra Tyrkia til Tyskland.

Også i Norge er mønsteret at innvandrer-ungdommer er underrepresentert på videregående skole og i de øvrige leddene i utdanningssystemet (se Ukebrevet nr. 11, 2003).

Søkerne til START-prosjektet må dokumentere gode resultater på skolen og samfunnsengasjement, for eksempel i skoleavis, elevråd eller frivillige organisasjoner. Nåløyet er trangt. Tidlig var det et mål for Hertie-stiftelsen at en av 1.000 innvandrerungdommer skulle få START-stipend. Det totale antallet innvandrere i aldersgruppen er ca. 350.000, og med 400 stipendiater dette skoleåret er målet nådd. Den nye målsettingen lyder nå på 600 stipendiater.

De utvalgte får 100 euro i måneden som kan brukes til utdanningsrelaterte formål. Videre får de en PC med internett-tilgang og deltar på to intensive kurssamlinger i året, der de undervises av lærekrefter på toppnivå i emner som å snakke i forsamlinger, og å skrive og formulere søknader. Også samfunnstemaer som den tyske grunnloven og Europa-spørsmål dekkes. Gjennom skoleåret følges elevene opp tett. Som motytelse stiller stiftelsen krav til innsats og dokumentasjon av hva pengene er brukt til. Rådgivning om utdanningsløp og karriere og kontakter til næringslivet hører også med i START-pakken. Over 50 ulike nasjonaliteter er representert (se tekstboks).

Betydningen av den økonomiske støtten må ikke undervurderes, mener Önen. «Over 40 prosent av stipendiatene har arbeidsløse foreldre. Nettopp fordi de kommer fra familier med anstrengt økonomi, har disse 100 euroene i måneden en god del å si for dem,» sier han. Familiens økonomi er ofte en avgjørende hindring for at innvandrer-ungdommer får konsentrert seg om skolearbeidet.

Nettverksbygging har vist seg å være en naturlig og viktig bieffekt av prosjektet. Det er nå etablert en alumniordning blant tidligere stipendiater, og de har også selv tatt initiativ til regionale for- eninger og møteplasser.

Sjanseskapende stipend

START-stipendet skal hjelpe begavede 14–18-åringer til å lykkes i utdanningssystemet. Her er noen eksempler:

- **Filiz Keküllüoğlu:** Født 1987 i Berlin av tyrkiske foreldre. Faren er lagerarbeider og moren hjemmевærende. Matte og fransk som yndlingsfag. Svært gode karakterer og bl.a. engasjert i Amnesty. Vil studere internasjonale relasjoner.
- **Habib Quabad:** Født 1987 i Kabul, Afghanistan. Faren er vaktmester og moren lærervikar. Blant yndlingsfagene er engelsk og biologi. Betegnes som svært ærgjerrig av sine lærere. Første mål å fullføre videregående.
- **Maria Lisenko:** Født 1991 i Dresden. Far russisk og mor kirgisisk. Både mor og far er ingeniører, faren arbeidsledig. Svært gode karakterer. Liker best naturfagene og har gjort det skarpt i mattekonkurranser. Vil studere etter videregående.

Rollemodelleffekten

Å få frem rollemodeller er en viktig faktor i integreringsarbeidet. Denne erkjennelsen deler Önen med Saera Khan og forskningsleder **Hilde Lidén** ved Institutt for samfunnsforskning. «På den ene siden er det etterspørsel etter forbilder, på den andre siden ser vi nå at flere innvandrerungdommer markerer seg i mediebildet på ulike måter, gjennom at de har realisert de utdanningsønskene de har hatt,» sier Lidén.

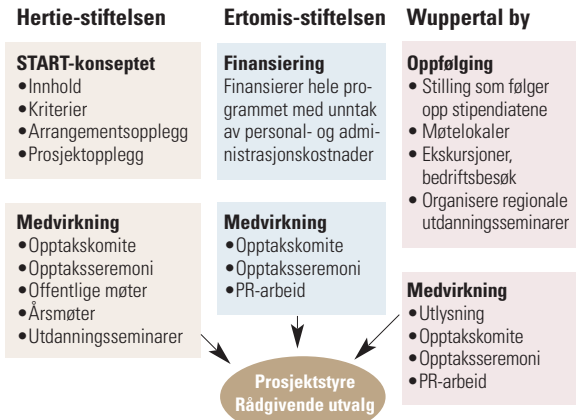
START-stipendiatene får mye oppmerksomhet i lokale og regionale medier og i minoritetspublikasjoner som tyrkiskspråklige aviser, opplyser Önen. De blir kjent på sine skoler og i lokalmiljøet. Rollemodelleffekten viser seg på flere måter. Det kommer flere søknader fra elever på samme skole eller område i neste omgang. Stipendiatene skaper nysgjerrighet og gir økt status til skolearbeid.

Saera Khan viser til en annen viktig rollemodelleffekt: foreldregenerasjonen blir mer positivt innstilt til integrering. «Det er veldig viktig for innvandrerforeldre å skjønne at det å bli integrert i det norske samfunnet ikke er noen ulempe, bare en fordel. De blir mindre redde for å slippe løs ungene sine i det norske samfunnet når de ser at sånne som meg lykkes,» sier hun. «Det å ha rollemodeller betyr tusen ganger mer enn resolusjoner og holdningskampanjer mot rasisme. **John Carew** betyr mye mer for kampen mot rasisme enn dustete holdningskampanjer som staten har brukt mange millioner på,» legger Khan til.

Til tross for nytten av rollemodeller har Lidén

Jo mere vi er sammen

Arbeidsdelingen i partnerskapsmodell for START-prosjektet. Eksempel fra byen Wuppertal.

Interessen for å delta i Hertie-stiftelsens START-prosjekt har vært så stor at stiftelsen «oppfant» en ny rolle: tjenesteyter og koordinator. I Wuppertal trår den lokale Ertomis-stiftelsen til med finansieringen av stipendene. **Kilde:** Hertie-Stiftung

likevel blandede følelser for START-prosjektets eksplisitte satsing på en elite. I den norske konteksten peker hun på at Statens lånekasse for utdanning har en behovsprøvd stipendordning elever på videregående skole kan benytte seg av. Samtidig mener Lidén at START-prosjektets målrettede oppfølging med kurs og skreddersøm er noe som trengs, og som den norske skolen burde etterstrebe å tilby til alle. «Det er noe som i større grad burde ligge som et tilbud til de fleste. Å styrke satsingen på spesifikke oppfølgingsprosjekter er viktig generelt,» sier hun.

Både Lidén, Önen og Khan er helt klare på at integreringen av innvandrere vil bli aller best når den begynner tidligst mulig, helst i barnehagen. Uten gode kunnskaper i landets språk, kommer ikke innvandrerungdom langt i skolen. Språkopplæringen må styrkes fra første stund, slår Hilde Lidén fast. «Mange blir sittende i klasserommet over år med altfor lav språkkompetanse. Det diskvalifiserer dem fra dag én. Støtet må settes inn umiddelbart idet de starter,» sier hun.

Å få flere gjennom skolen må uansett være en nøkkelmålsetting. «Mister man ungdommene i skolen, blir det veldig dyrt for samfunnet senere, når de havner på sosiale støtteordninger. At ungdommer får forlate skolen uten vitnemål, burde

egentlig ikke godtas i det hele tatt,» sier Kenan Önen.

Av de første START-stipendiatene er nå 70 begynt på høyere utdanningsløp. «De som lykkes, blir en ressurs for samfunnet. Slik sett er dette virkelig et patriotisk prosjekt,» sier Önen. Han mener at blant de rundt 350.000 aktuelle innvandrerungdommene har minst 60.000 potensial til å ta høyere utdanning.

Stiftelse mobiliserer samfunnsansvar

START-prosjektet var i utgangspunktet tenkt for Hessen alene, finansiert av Hertie-stiftelsens egne midler. Andre aktører, både utdanningsmyndigheter, skoler, stiftelser og bedrifter, meldte imidlertid raskt sin interesse, og prosjektet dekker nå 14 av de 16 tyske delstatene (i de to øvrige driver en annen stor stiftelse, Bosch-Stiftung, et tilsvarende prosjekt).

Uten at det var intensjonen fra starten, har Hertie-stiftelsen etter hvert glidd inn i rollen som tjenesteyter. Resultatet av alle kontaktene ble en særegen partnerskapsmodell, der Hertie-stiftelsen står for blant annet koordinering og informasjonsarbeid. Selve finansieringen av stipendene, 5.000 euro i året per elev, overtas gjerne av andre stiftelser, bedrifter eller privatpersoner. Ofte er det stiftelser med lokal tilknytning som betaler stipendkostnaden i sitt område. Det offentlige stiller med lokaler, pedagogisk opplegg og lærere som følger opp ungdommene hyppig (se figur).

START-prosjektet er blitt et eksempel på en rolle aktører i det sivile samfunn kan ha: fungere som ideskaper for storsamfunnet og mobilisere mange aktører rundt en visjon. «Vi er mer fleksible enn myndighetene kan være, og slik utfyller vi hverandre,» sier Kenan Önen. Han håper prosjektet etter hvert kan gi støtet til nytenking om integrering blant tyske politikere.

Et kritisk spørsmål stiftelsen og samarbeidspartnerne ofte hører, er om ikke den offentlige skolen burde klare å utdanne og følge opp alle elevene sine alene. Men å bry seg om integrering og et bedre utdanningssystem er alle samfunnsaktørers ansvar, mener Önen. «Vi må alle bry oss om dette – hver enkelt borger, stiftelser, kirkesamfunn, utdanningsdepartementet og bedrifter. Når hvert menneske tar på seg dette ansvaret, først da kommer vi videre. Alt annet er ansvarsfraskrivelse.»

Kilde: www.ghst.de